

Ποιοι είναι οι κοινωνικοί, πολιτικοί και οικονομικοί παράγοντες που συντελούν στην διαμόρφωση της φυσιογνωμίας ενός ανοικτού πανεπιστημίου και πως επηρεάζουν την εκπαιδευτική διαδικασία.

1. Εισαγωγή

Τα ανοικτά πανεπιστήμια, από την αρχή της δημιουργίας τους αποτέλεσαν πεδίο έρευνας πολλών μελετητών. Στόχος της παρούσας εργασίας είναι να εξεταστεί πως κάποιιοι παράγοντες (κοινωνικοί, οικονομικοί και πολιτικοί) συντελούν στη διαμόρφωση της φυσιογνωμίας ενός ανοικτού πανεπιστημίου. Επίσης, να παρουσιαστεί ο τρόπος που αυτοί οι παράγοντες επηρεάζουν την εκπαιδευτική διαδικασία.

2. Κυρίως μέρος

Πολιτικοί παράγοντες

Όπως είναι κατανοητό, η πολιτική που ακολουθεί μια κοινωνία επηρεάζει όλους τους τομείς λειτουργίας της. Μέσα σε αυτούς είναι η παιδεία, η εκπαίδευση και συνεπώς οι φορείς που την παρέχουν. Επομένως, ένα ανοικτό πανεπιστήμιο δεν μπορεί να μείνει εκτός των πολιτικών συνθηκών που επικρατούν. Τρανταχτό παράδειγμα αποτελεί το Βρετανικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (The Open University of United Kingdom). Στη Μεγάλη Βρετανία, για την προώθηση της ιδέας για την ίδρυση ενός τριτοβάθμιου ιδρύματος, που θα έχει κύριο στόχο την παροχή εκπαίδευσης εξ αποστάσεως για όλους τους πολίτες, κυρίαρχο ρόλο διαδραμάτισε η πολιτική δομή. Αυτή δραστηριοποιήθηκε μέσα από το Εργατικό Κόμμα, το οποίο και ως αντιπολίτευση και ως κυβέρνηση (από το 1964 έως το 1979) εξέφρασε και διαμόρφωσε ιδέες τέτοιες, που οδήγησαν στην ίδρυση του Open University της Μεγάλης Βρετανίας (OU/UK) (Κουστουράκης & Λιοναράκης, 2007). Η απόφαση για τη δημιουργία του Ανοικτού Πανεπιστημίου αποτέλεσε μια πολιτική πράξη (Perry, 1976, XI). Η ίδρυση του OU/UK δεν ξεκίνησε από τον ακαδημαϊκό χώρο, αλλά από την πολιτική αποφασιστικότητα (Perry, 1977:8). Η αυστηρότητα και η οργάνωση που εμπεριέχεται σε μια πολιτική πράξη, έχει περαστεί και στον τρόπο λειτουργίας του Πανεπιστημίου. Όσον αφορά στην εκπαιδευτική διαδικασία στο OU/UK, αυτή βασίζεται στη μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης όπου ένα ειδικά διαμορφωμένο διδακτικό υλικό μαζί με τη χρήση της τεχνολογίας συγκροτούν ένα ολοκληρωμένο

εκπαιδευτικό μοντέλο (Rienties, et al, 2016). Βασικό χαρακτηριστικό αποτελεί η ευελιξία που παρέχεται στο φοιτητή να οργανώσει τη μελέτη του στο δικό του χώρο και χρόνο (Butcher & Rose-Adams, 2015). Η υποστήριξη των φοιτητών είναι συνεχής και έχει τη μορφή ακαδημαϊκής διδασκαλίας (tuition), πρακτικής και συναισθηματικής συμβουλευτικής σε θέματα σχετικά με το κάθε μάθημα, τις σπουδές και γενικότερα την επαγγελματική αποκατάσταση (support and counseling). Αυτή την υποστήριξη παρέχουν «ειδικοί λέκτορες» (associate lecturers-AL) και ορισμένου χρόνου εκπαιδευτές-σύμβουλοι (tutors) (Παπαδημητρίου & Λιοναράκης, 2009:49).

Κοινωνικοί παράγοντες

Όπως αναφέρεται στον Λιοναράκη (2006), κάθε εκπαιδευτική εφαρμογή, προοπτική και ανάπτυξη που έχει εφαρμοστεί σε ένα περιβάλλον ανάλογο των στόχων της, ορίζεται από το κοινωνικό και ιστορικό περιβάλλον μέσα στο οποίο έχει αναδειχθεί. Οι κοινωνικοί και ιστορικοί παράγοντες είναι αυτοί που έχουν ορίσει κάθε εκπαιδευτική εφαρμογή και της έδωσαν την δική της ταυτότητα.

Εξόφθαλμο παράδειγμα επιρροής των κοινωνικών συνθηκών είναι το Ανοιχτό Πανεπιστήμιο της Νοτίου Αφρικής (UNISA). Παρόλο που ξεκίνησε αρχικά ως βαθμολογικό κέντρο πανεπιστημίων της Οξφόρδης και του Κέιμπριτζ (Boucher, 1973), το 1916 μετονομάστηκε σε «Πανεπιστήμιο της Νοτίου Αφρικής» αναπτύσσοντας τα δικά του αναλυτικά προγράμματα. Τη δεκαετία του 50' έγινε το πρώτο πανεπιστήμιο στον κόσμο που παρείχε σπουδές μέσω αλληλογραφίας με την υποστήριξη έντυπου διδακτικού υλικού, οδηγών μελέτης και κασετών ήχου. Αυτός είναι και ο τρόπος με τον οποίο συνδέεται με τον αγώνα του αφρικανικού λαού κατά των φυλετικών διακρίσεων (apartheid). Το νησί Ρόμπεν, όπου φυλακίστηκε ο Νέλσον Μαντέλα, αποτέλεσε τον πυρήνα του αγώνα για ανεξαρτησία και αναγνώριση των ανθρωπίνων αξιών. Κρατούμενοι, έχοντας παροτρυνθεί από τον Μαντέλα αποφάσισαν να σπουδάσουν για να μπορούν να μορφωθούν και να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους και μαζί όλου του λαού της αφρικανικής ηπείρου. Το UNISA τους έδωσε αυτή τη δυνατότητα με παροχή υλικού δια αλληλογραφίας (Τόμσον & Χρυσόχοος, 2001).

Σήμερα, το UNISA έχει αναπτύξει μια διαδικασία επιλογής φοιτητών που αντιμετωπίζει όσο το δυνατό περισσότερο τις ιστορικές ανισοροπίες (Ashton, 2012). Μέσα από οργανωμένες δράσεις δίνεται έμφαση στην προώθηση της ισότητας των

δύο φύλων, της αντιμετώπισης της σεξιστικής βίας και της εκμετάλλευσης των γυναικών στην εργασία.

Η εκπαίδευση που παρέχεται από το UNISA συνδυάζει την εξ αποστάσεως παροχή υλικού και τις δια ζώσης συναντήσεις. Στηρίζεται σε ένα πλαίσιο μεικτής μάθησης που χαρακτηρίζεται από μαθητοκεντρισμό, υποστήριξη του φοιτητή, αναγνώριση του γνωστικού υπόβαθρου και απομάκρυνση των εμποδίων προς τη μάθηση.

Η κοινωνική διάσταση του UNISA φαίνεται ακόμα στην υποστήριξη των φοιτητών του, καθώς παρέχονται υπηρεσίες συμβουλευτικής υποστήριξης, αντιμετώπισης του HIV/AIDS και διευκόλυνσης ατόμων με αναπηρία. Επιπλέον, προσφέρονται υποτροφίες για τους φοιτητές με χαμηλό οικονομικό υπόβαθρο.

Οικονομικοί παράγοντες

Παράδειγμα ανοικτού πανεπιστημίου, το οποίο επηρεάστηκε κατά τη διαμόρφωση της φυσιογνωμίας του από οικονομικούς παράγοντες, είναι το Πανεπιστήμιο Anadolu, στην Τουρκία. Στόχος του Πανεπιστημίου Anadolu είναι η διάδοση της γνώσης και του πολιτισμού μέσα από την εκπαίδευση σε άτομα κάθε ηλικίας, ώστε αυτά να είναι ικανά να παράγουν δημιουργικές λύσεις σύμφωνα με τις ανάγκες της κοινωνίας και να βελτιώσουν την ποιότητα ζωής τους (Anadolou, 2016a). Η πρώτη εφαρμογή ΕξΑΕ στην Τουρκία έγινε το 1974-75 με σκοπό την μαζική εκπαίδευση μέσω της ίδρυσης 50 επαγγελματικών σχολών. Στο πλαίσιο αυτό, η Ακαδημία Οικονομικών και Εμπορικών Επιστημών στο Eskisehir δημιούργησε ένα σύστημα τηλεόρασης για να μπορέσει να πραγματοποιήσει μαζική εκπαίδευση. Αυτό το εγχείρημα πέτυχε και κίνησε το ενδιαφέρον της κυβέρνησης της Τουρκίας, η οποία το ενέταξε στον τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στις αρχές του 80', με την ίδρυση του Πανεπιστημίου Anadolu (Berberoglou, 2015).

Το εκπαιδευτικό μοντέλο στο Anadolu στηρίζεται στην αυτόνομη μελέτη του υλικού από το φοιτητή υπό την επίβλεψη του εκπαιδευτή. Για αυτό και έχει επενδύσει αρκετά σε υποδομές τηλεδιάσκεψης. Το μοντέλο αυτό εξασφαλίζει ισότιμη πρόσβαση όλων στο μαθησιακό περιεχόμενο. Για την καλύτερη ανταπόκριση στις ανάγκες του κάθε φοιτητή, οι εκπαιδευτές παρέχουν και δια ζώσης σεμινάρια (Anadolu, 2016b). Επιπλέον, στο Anadolu, η καθοδήγηση και η συμβουλευτική από

τον εκπαιδευτή προς το φοιτητή αποτελεί βασικό στοιχείο της εκπαιδευτικής διαδικασίας (Kurtyilmaz, 2015).

3. Συμπεράσματα

Συμπερασματικά, μετά την μελέτη περιπτώσεων ανοικτών πανεπιστημίων, είναι φανερό πως οι συνθήκες που επικρατούν σε μια κοινωνία την εκάστοτε εποχή επηρεάζουν τα πάντα μέσα στην κοινωνία και μαζί τα ανοικτά πανεπιστήμια. Η διαμόρφωση του χαρακτήρα, της φυσιογνωμίας και των πρακτικών ενός τέτοιου ιδρύματος γίνεται μέσα από ποικίλες διαδικασίες, ανάλογα με τους παράγοντες που ασκούν την επιρροή τους σε αυτό. Είναι, λοιπόν, λογικό τα διαφορετικά ανοικτά πανεπιστήμια ανά τον κόσμο να έχουν διαφορές και στον τρόπο δόμησής τους, και στην φιλοσοφία τους και στον τρόπο λειτουργίας τους. Κι αυτό επειδή προσαρμόζονται στις διαφορετικές συνθήκες κάθε κοινωνίας και περιβάλλοντος. Παρόλα αυτά, ένα στοιχείο που προωθούν τα προγράμματα σχεδόν όλων των ανοικτών πανεπιστημίων, είναι η ισότητα ευκαιριών στην πρόσβαση και τη μάθηση, κάτι που ειδικά στην σημερινή εποχή αποτελεί ζήτημα για πολλούς δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

Anadolu, (2016a). Vision and Mission. Ανακτήθηκε από τον διαδικτυακό τόπο: <http://www.anadolu.edu.tr/en/about-anadolu/institutional/vision-and-mission>.

Anadolu, (2016b). Learning Environments. Ανακτήθηκε από το διαδικτυακό τόπο: <https://www.anadolu.edu.tr/en/open-education/learning-environments>

Ashton, Glenn (2012). Has Unisa Got Too Big for Its Boots? The South African Civil Society Information Service.

Berberoglou, B. (2015). Open and distance education programs of Anadolu University since the establishment, *Procedia – Social and Behavioral Science*, 174, 3358-3365

Boucher, M. (1973). *Spes in Arduis: a history of the University of South Africa*. Pretoria: Unisa.

Butcher, J. & Rose - Adams, J. (2015). Part-time learners in open and distance learning: revisiting the critical importance of choice, flexibility and employability, *Open Learning*, 30 (2), 127-137. Ανακτήθηκε από το διαδικτυακό τόπο: http://oro.open.ac.uk/43317/1/_UserData_Documents_jsb35_-_Desktop_02680513.2015.pdf

Kurtyilmaz, Y. (2015). Counselor trainees' views on their forthcoming experiences in practicum course. *Eurasian Journal of Educational Research*, 61, 155-180. Ανακτήθηκε από το διαδικτυακό τόπο: <http://dx.doi.org/10.14689/ejer.2015.61.9>

Perry, W. (1976). *Open University*, Open University Press, Milton Keynes.

Perry, W. (1977). *The Open University*, San Fransisco: Jossey-Bass

Rienties, B., Boroowa, A., Cross, S., Kubiak, C., Mayles, K., & Murphy, S. (2016). Analytics4Action Evaluation Framework: A Review of Evidence-Based Learning Analytics Interventions at the Open University UK. *Journal of Interactive Media in Education*, 2016(1): 2, 1-11. Ανακτήθηκε από το διαδικτυακό τόπο: <http://www-jime.open.ac.uk/articles/10.5334/jime.394/>

Ελληνόγλωσση

Λιοναράκης, Α. (2006). Η θεωρία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και η πολυπλοκότητα της πολυμορφικής της διάστασης. Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ.) *Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση – Στοιχεία Θεωρίας και Πράξης*, (σελίδες 7-41). Αθήνα: Προπομπός. Ανακτήθηκε από το διαδικτυακό τόπο: www.edc.uoc.gr/~panas/EAP/Tmimata/Nea%20paralila%20keimena/H%20θεωρία%20της%20εξ%20ΑΕ.pdf

Λιοναράκης, Α. & Κουστουράκης, Γ. (2007). *Ένα μοντέλο αναφοράς της ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης μέσα από την περίπτωση του Βρετανικού Ανοικτού Πανεπιστημίου: μια ιστορική κοινωνιολογική προσέγγιση*.

Παπαδημητρίου, Σ. & Λιοναράκης, Α. (2009). Ο Ρόλος του Καθηγητή – Συμβούλου και η ανάπτυξη μηχανισμού υποστήριξης του στην εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, In

PROCEEDINGS of 5th *International Conference in Open & Distance Learning*,
November 2009, Athens, Greece.

Τόμσον Ι. & Χρυσόχοος Ιω. (2001). Η Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και η Σημασία της δια βίου Μάθησης. (Η περίπτωση της UNISA, του Nelson Mandela και των πολιτικών κρατουμένων στο Robben Island). Στο: Α. Λιοναράκης (Επιμ.) Πρακτικά εισηγήσεων – 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης . Πάτρα: Ε.Α.Π. Τόμος Α. (σελ 371-381).